

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในโครงการด้วยรักและห่วงใยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู ผู้วิจัยนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

- 2.1 ความเป็นมาและจุดมุ่งหมายของโครงการด้วยรักและห่วงใย
- 2.2 แผนงานและโครงการอื่นเนื่องมาจากพระราชดำริ
- 2.3 แนวทางการดำเนินงานตามโครงการอื่นเนื่องมาจากพระราชดำริ
- 2.4 การดำเนินงานตามโครงการด้วยรักและห่วงใยของสำนักงานการประถมศึกษา

จังหวัดหนองบัวลำภู

- 2.5 หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
- 2.6 แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535
- 2.7 แนวทางการดำเนินงานโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน
- 2.8 การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา

แห่งชาติ

- 2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 2.1 ความเป็นมาและจุดมุ่งหมายของโครงการด้วยรักและห่วงใย

- 2.1.1 ความเป็นมาของโครงการด้วยรักและห่วงใย

ดังได้ทราบกันจนเป็นที่ประจักษ์ชัดโดยทั่วไปว่า สมเด็จพระเทพรัตนสุลาลัยมหาราชกุมารี ทรงสนพระทัยในเรื่องการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง พระองค์ทรงสนับสนุนส่งเสริมเพื่อยกระดับการศึกษาของไทยให้ดียิ่งขึ้น กระทรวงศึกษาธิการในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการศึกษาของประเทศชาติ จึงได้รับพระกรุณาธิคุณอย่างใหญ่หลวง พระองค์ได้พระราชทานพระราชดำริ พระราชทานขวัญและกำลังใจ ตลอดจนพระราชทรัพย์ แม้กระทั่งทรงสละเวลา เพื่อทรงประกอบ

ราชการเสียกิจด้วยพระองค์เอง ซึ่งนับเป็นพระกรุณาธิคุณเป็นล้นเกล้าล้นกระหม่อมแก่ข้าราชการ
กระทรวงศึกษาธิการ และเยาวชนของชาติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ทรง
สนพระทัยในเรื่องสุขภาพอนามัยของนักเรียน และมุ่งที่จะพัฒนาให้เด็กนักเรียนได้มีสุขภาพอนามัย
ดีขึ้น พระองค์มีพระราชดำริว่าอาหารการกินเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะมีผลต่อร่างกายโดยตรง
ถ้าคนได้รับประทานอาหารดีและเพียงพอก็จะทำให้ร่างกายแข็งแรง สมองแจ่มใส คิดทำอะไรได้
ดีกว่าคนที่อ่อนแอ ซึ่งขณะนี้เด็กไทยที่ขาดแคลนอาหารมีอยู่ทุกแห่งในประเทศไทย พระองค์มีพระ
ประสงค์ให้ความช่วยเหลือในหลายลักษณะ อาทิ ในบางครั้งทรงมีพระเมตตารับไว้ในพระราชูปถัมภ์
โดยที่พระองค์ทรงปฏิบัติให้เป็นตัวอย่าง จนกระทั่งทำให้มีการรณรงค์ช่วยเหลือเด็กยากจนในสังคม
ไทยมากขึ้น เนื่องจากพระองค์เสด็จฯ เยี่ยมเด็กนักเรียนในชนบทอยู่เป็นประจำ และด้วยพระ
ปรีชาสามารถและเข้าพระทัยถึงสภาพปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างดีที่สุด ดังจะเห็นได้ชัดในโรงเรียนใน
ชนบทเป็นจำนวนมากที่มีเด็กขาดอาหารกลางวัน และรับประทานไม่ถูกส่วน พระองค์ทรงช่วย
เหลือและสนับสนุนให้โรงเรียนเหล่านี้ได้จัดทำโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันขึ้น ทรง
แนะนำและพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ เมล็ดพันธุ์พืช และอุปกรณ์ที่มีใช้ในการเกษตร
ให้กับโรงเรียน โครงการนี้ได้จัดดำเนินการในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ในระยะเริ่มต้น
และในปัจจุบัน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้นำมาเป็นแบบอย่างและ
ดำเนินการในโรงเรียนประถมศึกษาต่อไป

ในคราวเสด็จเยี่ยมพสกนิกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อปี พ.ศ. 2529 พระองค์ได้
พระราชทานพระราชทรัพย์เพื่อดำเนินงาน "โครงการด้วยรักและห่วงใย" ซึ่งมีเป้าหมายหลักของ
โครงการคือ การพัฒนาสุขภาพอนามัยของนักเรียน โดยเริ่มดำเนินการครั้งแรกที่อำเภอเขาคา
จังหวัดหนองคาย โดยมีโรงเรียนในโครงการทั้งสิ้น 14 โรงเรียน

ในวันที่ 24 พฤษภาคม พุทธศักราช 2533 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรม
ราชกุมารี ได้พระราชทาน "โครงการด้วยรักและห่วงใย" แก่จังหวัดอุดรธานี โดยให้เริ่ม
ดำเนินการที่ห้องที่อำเภอสร้างคอม ซึ่งมีโรงเรียนนำร่อง 5 โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้าน
นามั่ง, โรงเรียนบ้านดอนมาก โรงเรียนบ้านดอนเตือ โรงเรียนบ้านแมต และโรงเรียน
ศรีชมชื่นบุญธิวิทยา โดยการปลูกผักสวนครัวและไม้ผลยืนต้น เช่น มะม่วงแก้ว กล้วย มะละกอ
เพาะเห็ดนางรมและดำเนินการเลี้ยงสัตว์ เช่น เป็ด ไก่ หมู วัว แกะ และปลา เป็นต้น

ต่อมาสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระราชทานอนุญาตให้ขยายโครงการออกไปอีก 17 โรงเรียน ครอบคลุมทั้ง 22 โรงเรียนในเขตอำเภอสร้างคอม เพื่อขยายบริการให้แก่นักเรียนที่ขาดแคลน ซึ่งปรากฏว่าการดำเนินการดังกล่าว สามารถช่วยเหลือนักเรียนให้มีอาหาร มีคุณภาพ มีคุณค่าทางโภชนาการ รับประทานทุกคนทุกวัน นักเรียนที่มีภาวะทุพโภชนาการมีจำนวนลดน้อยลง นอกจากนี้นักเรียนยังได้ฝึกปฏิบัติในเรื่องการเกษตร สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งการที่โรงเรียนเป็นแหล่งความรู้เรื่องการเกษตรแก่ชุมชนด้วย

จากผลการดำเนินงานและประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการด้วยรักและห่วงใยดังกล่าว จังหวัดอุดรธานี ได้ประจักษ์และมีความตั้งใจที่จะสนองแนวพระราชดำริ เพื่อให้เด็กเรียนประถมศึกษา มีอาหารกลางวันรับประทาน และมีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์อย่างทั่วถึง จึงได้ดำเนินการโครงการตามแนวพระราชดำริ โครงการด้วยรักและห่วงใยในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ขึ้นในปีการศึกษา 2535 มีโรงเรียนในโครงการ 60 โรงเรียน โดยกระจายอยู่ในทุกอำเภอและกิ่งอำเภอ ๗ ละ 2-10 โรงเรียน ต่อมาผู้ประสานงานโครงการ (นางศศิวิมล นนสุวรรณ) ได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ และทรงรับไว้ในโครงการด้วยรักและห่วงใยทุกโรงเรียนนับถึงปัจจุบัน (ตุลาคม 2536) จังหวัดอุดรธานี มีโรงเรียนประถมศึกษาร่วมในโครงการด้วยรักและห่วงใย ในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทั้งสิ้นจำนวน 82 โรงเรียน

จังหวัดหนองบัวลำภู ได้รับการสถาปนาขึ้นใหม่ โดยแยกจากจังหวัดอุดรธานี ได้ประจักษ์ถึงประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการนี้ และมีความตั้งใจที่จะสนองตามแนวพระราชดำริ และมีโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู เข้าร่วมโครงการต่อเนื่องจากจังหวัดอุดรธานี ทุกสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ในปีการศึกษา 2537 จำนวน 11 โรงเรียน การดำเนินงานกิจกรรมตามโครงการฯ ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องจากที่ได้ดำเนินการแล้วตั้งแต่สังกัดจังหวัดอุดรธานี (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู, 2537)

2.1.2 จุดมุ่งหมายของโครงการด้วยรักและห่วงใย

- 1) เพื่อแก้ไขปัญหาคาดแคลนอาหารกลางวันในโรงเรียน และการขาดแคลนอาหารในชุมชน

- 2) เพื่อให้นักเรียนรู้เรื่องการเกษตรในภาคปฏิบัติและเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพต่อไป
- 3) เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ทางโภชนาการ การถนอมอาหาร และแปรรูปอาหาร
- 4) เพื่อเป็นตัวอย่างแก่ชุมชนในการสาธิตการเกษตร และเพื่อประสานความร่วมมือร่วมใจระหว่างโรงเรียน และชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหมู่บ้านและตำบลต่อไป
- 5) เพื่อจัดภาวะการขาดสารอาหารของนักเรียนให้มากที่สุด (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู, 2537)

2.2 แผนงานและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ พ.ศ. 2535-2539 ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาด้วยแผนงานหลัก 5 แผน คือ

- 1) แผนงานด้านอาหารโภชนาการและสุขภาพอนามัย เพื่อแก้ไขการขาดแคลนอาหาร และจัดปัญหาโรคขาดสารอาหาร อันจะมีผลทำให้เด็กและเยาวชนมีสุขภาพแข็งแรงในระยะของแผน 5 ปีนี้ ได้จัดทำเป็นโครงการ 2 โครงการคือ

โครงการที่ 1 โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน

โครงการที่ 2 โครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน

- 2) แผนงานด้านการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเด็กนักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน โดยในระยะของแผน 5 ปี จะเน้นพัฒนาบุคลากรคือ ครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน และพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น เพื่อขยายโอกาสให้นักเรียนที่จบการศึกษา แล้วสามารถศึกษาต่อในระดับสูงอย่างมีคุณภาพ และสามารถประกอบอาชีพได้ โดยจัดทำเป็นโครงการ 2 โครงการ คือ

โครงการที่ 1 โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา

โครงการที่ 2 โครงการนักเรียนในพระราชานุเคราะห์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

- 3) แผนงานด้านเศรษฐกิจ เพื่อช่วยยกระดับรายได้ของชุมชน โดยการฝึกอาชีพให้แก่ศิษย์เก่าของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนที่ไม่มีโอกาสศึกษาต่อในระดับสูง ให้มีวิชาชีพติดตัว และสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตัวได้ รวมทั้งการรวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาอาชีพตามรูปแบบสหกรณ์ ด้วยการจัดทำเป็นโครงการ 2 โครงการคือ

โครงการที่ 1 โครงการฝึกอาชีพ

โครงการที่ 2 โครงการส่งเสริมสหกรณ์

4) แผนงานด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน ในระยะของแผน 5 ปี จะมุ่งเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ด้วยการจัดทำเป็น โครงการคือ โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

5) แผนการบริหารแผนพัฒนาเด็ก และเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริเพื่อให้ องค์การบริหารงานกลางสามารถอำนวยความสะดวกและสนับสนุนให้โครงการตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชน ในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกัน โดยเน้น งานสำคัญ ดังนี้

งานที่ 1 การวางแผนงาน

งานที่ 2 การประสานงานและติดตามผล

งานที่ 3 การประเมินผล

งานที่ 4 การประชาสัมพันธ์

งานที่ 5 การวิจัย

งานที่ 6 การพัฒนาบุคลากร

งานที่ 7 การจัดระบบสารสนเทศโครงการ

แผนแม่บทดังกล่าวข้างต้น ถือเป็นแผนงานหลักในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร โดยได้ดำเนินการอยู่ในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน ทุกโรงเรียน สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ได้รับ พระราชทานุเคราะห์ดำเนินงานโครงการพระราชดำริ ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในท้องที่ถิ่นทุรกันดารห่างไกล นักเรียนมีสภาพความขาดแคลน ด้วยโอกาส ปัญหาคุณภาพชีวิตคล้ายคลึงกับเยาวชนที่เรียนอยู่ใน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ด้วยพระเมตตา เอื้ออาทรที่ทรงมีต่อพลนิกรทุกหมู่เหล่าโดย เท่าเทียมกัน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จึงได้ทรงพระกรุณาฯ รับและ อุปถัมภ์โรงเรียนเป้าหมายเข้าอยู่ในโครงการด้วย

2.3 แนวทางการพัฒนาโรงเรียนในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้มีกระแสพระราชดำริและแนวพระราชดำริ ที่สำคัญหลายประการในวาระและโอกาสที่ได้เสด็จฯ เยี่ยมโรงเรียนในโครงการฯ ด้วยน้ำพระทัยที่เต็มเปี่ยมด้วยพระเมตตากรุณา ทรงห่วงใยว่าผู้ปฏิบัติงานจะมีความยากลำบากในการทำงาน มีความวิตกกังวล หากไม่ได้เข้าใจเป้าหมายของงานที่ชัดเจนเสียก่อน จากประสบการณ์ในการดำเนินงานที่ผ่านมา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้พิจารณา กำหนดหลักการสำคัญ 2 ประการ ในการดำเนินงานโครงการพระราชดำริของโรงเรียนในโครงการไว้ดังนี้

1) การปฏิบัติตามโครงการพระราชดำริ ให้ถือเป็นการเสริมและสนับสนุนงานที่โรงเรียนได้ดำเนินการอยู่แล้วตามปกติ ไม่ถือเป็นการเพิ่มภาระ และเป็นอุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอนปกติ ทั้งนี้เพราะกิจกรรมตามโครงการพระราชดำรินี้มีความสอดคล้องกับหลักสูตรการเรียนการสอน สัมพันธ์กับหน้าที่ความรับผิดชอบของโรงเรียน และมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนและเยาวชน ซึ่งเป็นการกิจสำคัญยิ่งในการจัดการศึกษาอยู่แล้ว

2) ในการดำเนินการจัดกิจกรรม หรือการปรับปรุงปัจจัยพื้นฐานของโรงเรียน เช่น อาคาร สถานที่ และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ให้พยายามรักษาสภาพเดิมที่เป็นอยู่ ความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นและชุมชน ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เข้าไปมากจนเกินไป แต่ให้น้ำหนักเรื่องประโยชน์การใช้สอย ความสะอาด ความมีระเบียบเรียบร้อย ความปลอดภัยให้มากกว่าโดยสรุปคือ ให้ความสำคัญทางด้านการพัฒนาจิตใจมากกว่าด้านกายภาพแต่เพียงอย่างเดียว

2.3.1 กระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินงาน

ในการพัฒนาโรงเรียนในโครงการพระราชดำริ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดกระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินการไว้ดังนี้

1) โรงเรียนต้องศึกษาถึงความจำเป็น และเหตุผลที่โรงเรียนได้เข้าร่วมปฏิบัติงานตามโครงการ ศึกษาพระราชกระแสรับสั่ง แนวพระราชดำริที่ได้พระราชทานให้แก่ผู้บริหารโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้อง ในโอกาสที่เสด็จฯ เยี่ยมโรงเรียน ให้โรงเรียนบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน สามารถค้นหาได้สะดวก รวมทั้งจัดทำบัญชีรายการสิ่งของ วัสดุ ครุภัณฑ์ และงบประมาณที่ทรงพระราชทานให้แก่โรงเรียนเพื่อเป็นข้อมูลให้แก่ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบทั่วกัน

2) ศึกษาพระราชกระแสรับสั่ง แนวพระราชดำริให้ชัดเจน หากมีข้อสงสัยให้หารือกับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่จากสำนักงาน โครงการส่วนพระองค์ สำนักพระราชวัง และผู้บังคับบัญชาต้นสังกัด ตลอดจน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการ แล้วนำมาจัดทำโครงการ/กิจกรรมให้สนองตอบต่อพระราชดำรินี้ในแต่ละด้าน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของคณะครู นักเรียน และชุมชน เป็นสำคัญ ทั้งนี้โรงเรียนต้องตระหนักถึงความสำคัญของงาน และมุ่งเน้นให้การดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

3) ดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด มีการบันทึกข้อมูลที่สำคัญ ๆ เกี่ยวกับการดำเนินงานไว้อย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง เช่น ระยะเวลาเริ่มกิจกรรมจนได้รับผลผลิต ปริมาณอาหารสัตว์ ปุ๋ยที่ใช้ การให้น้ำ และการกำจัดศัตรูพืช ราคาผลผลิต/รายได้ที่เกิดจากการจำหน่ายผลผลิตเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับเปรียบเทียบกับมาตรฐานของการดำเนินงานโดยทั่วไป และสามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการรายงาน หรือจัดทำเป็นผลงานทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนในโอกาสต่อไปได้ และเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารโรงเรียน หรือครูผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้ที่มารับงานใหม่จะได้ศึกษาข้อมูลและกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ต่อเนื่องได้

4) รายงานผลการดำเนินงาน ตามแบบฟอร์มและระยะเวลา ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนด 2 ครั้ง ในแต่ละปี ครั้งที่ 1 ภายในเดือนตุลาคม และครั้งที่ 2 ภายในเดือนมีนาคม ซึ่งโรงเรียนจะต้องกรอกข้อมูลให้ชัดเจน แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้า และผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน จะได้ร่วมมือกันแก้ไขปรับปรุงให้ลุล่วงต่อไป

5) การนิเทศ ติดตาม และสนับสนุนของหน่วยงานต้นสังกัดทุกระดับเป็นหน้าที่โดยตรงของหน่วยงานต้นสังกัด นับตั้งแต่สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ที่จะต้องสนับสนุนการปฏิบัติงานของโรงเรียนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย โดยที่จะต้องติดตาม สอบถาม ความก้าวหน้า ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง จะต้องช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหายุ่งยากประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพ

6) การจัดทำรายงานประจำปีของโรงเรียน เมื่อสิ้นปีการศึกษาแต่ละปี โรงเรียนจะต้องรายงานผลการปฏิบัติงานที่ได้ดำเนินการมาตลอดปีการศึกษา โดยจัดทำเป็นรูปเล่ม มีโครง

สร้างรายงาน และเนื้อหาสาระที่สมบูรณ์ ประกอบด้วย ความเป็นมา วัตถุประสงค์ กระบวนการดำเนินงาน ทรัพยากรและงบประมาณ ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรค สรุป และเสนอแนะการปฏิบัติงานเพื่อเป็นผลงานทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้ดำเนินงาน โครงการ และเพื่อสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จะได้สรุปและจัดทำรายงานผลการดำเนินงานประจำปี เสนอต่อกระทรวงศึกษาธิการและเสนอต่อสำนักพระราชวังเพื่อกราบบังคมทูลฯ ทรงทราบฝ่าละอองพระบาทต่อไป

2.3.2 จุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียนในโครงการให้เป็นไปตามแนวพระราชดำริ

จากกระแสพระราชดำรัส ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ได้พระราชทานไว้เป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียน และข้อมูลตามเอกสารแผนงานพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ พ.ศ. 2535-2539 สามารถสรุปสาระสำคัญให้เป็นรูปธรรมเพื่อพัฒนาโรงเรียน เพื่อให้เป็นจุดร่วมและเป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียนในโครงการ 4 ประการคือ

1) มีการจัดบรรยากาศของโรงเรียนให้สะอาด ร่มรื่น สวยงาม มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยไม่นำความทันสมัย ความเป็นเมือง หรือความสะดวกสบายเข้าไปในโรงเรียนมากเกินไปกับความรู้ลึก หรือขาดความสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน

2) มีกิจกรรมที่มุ่งเน้นในการแก้ไขภาวะทุพโภชนาการ และสุขภาพอนามัยของนักเรียน ทุกด้านอย่างจริงจัง มีข้อมูล การบันทึกผลการดำเนินงานอย่างชัดเจนเป็นระบบมีการดำเนินงานโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันอย่างต่อเนื่อง นำผลผลิตมาประกอบอาหารให้นักเรียนรับประทานได้ตลอดปี ส่วนหนึ่งสามารถจำหน่าย เกิดรายได้ มีการหมุนเวียนของเงินทุนในการดำเนินงาน จนสามารถพึ่งตนเองได้ในระยะยาว

3) จัดห้องสมุดในโรงเรียนได้อย่างมีมาตรฐาน มีหนังสือที่มีคุณภาพสำหรับการค้นคว้าของนักเรียน เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและประชาชนที่สนใจเข้ามาศึกษา และมีการจัดห้องหรือมุมสถาบันพระมหากษัตริย์ที่แสดงถึงพระมหากรุณาธิคุณ และความห่วงใยที่ทรงมีต่อพลสกนิกรทุกหมู่เหล่าอย่างทั่วหน้า และเสนอภาคกัน โดยมีการจัดในรูปแบบที่เหมาะสม

4) มีการสอนอาชีพให้แก่นักเรียนอย่างน้อยคนละ 1 อาชีพ โดยเน้นการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนมีทักษะและความชำนาญ รวมทั้งมีการอบรมสั่งสอนด้านคุณธรรม จริยธรรมในการประกอบอาชีพควบคู่ไปในการสอนตลอดเวลา และหากเป็นอาชีพที่ใช้ทักษะฝีมือ มีการเน้นเรื่องความละเอียด ประณีต และสวยงามเป็นพิเศษ

โดยที่โรงเรียนในโครงการพระราชดำริทุกโรงเรียน จะต้องมีการจัดเน้นในการพัฒนาทั้ง 4 ประการดังกล่าวเป็นองค์ประกอบร่วมกัน อย่างไรก็ตามโรงเรียนยังสามารถคิดค้นและแสวงหาทางเลือกในการพัฒนาที่นอกเหนือไปจากที่กล่าวมาแล้วนี้ให้เด่นเป็นพิเศษตามศักยภาพความต้องการ และความสนใจของตนเองได้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2538)

2.4 การดำเนินงานตามโครงการด้วยรักและห่วงใยของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู

โครงการด้วยรักและห่วงใยในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นโครงการที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการเกษตรเพื่อสนับสนุนโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา ประกอบด้วยกิจกรรมการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ เพื่อนำผลผลิตไปประกอบอาหารกลางวัน และ/หรือจำหน่ายเพื่อนำรายได้ไปสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน โดยมีเป้าหมายหลักของโครงการ เพื่อให้เด็กนักเรียนทุกคนได้รับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณค่าตามหลักการโภชนาการ มีปริมาณเพียงพออย่างต่อเนื่อง และมีสุขภาพที่แข็งแรงสมบูรณ์ ปลอดจากภาวะทุพโภชนาการ อันจะส่งผลถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีในอนาคต

จังหวัดหนองบัวลำภู ได้รับพระราชทานโครงการด้วยรักและห่วงใยมาดำเนินการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 11 โรงเรียน ดังมีรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 รายชื่อและที่ตั้งโรงเรียนในโครงการด้วยรักและห่วงใย สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู

ข้อมูลด้านบุคลากรและผลการดำเนินงาน โครงการด้วยรักและห่วงใยของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู

ตารางที่ 2 จำนวนบุคลากรโรงเรียนโครงการด้วยรักและห่วงใย ปีการศึกษา 2540

โรงเรียน	จำนวน					รวม
	ผู้บริหาร	ครูผู้สอน	นักเรียน	นักการ การโรง	กรรมการ โรงเรียน	
1. หินลับศิลามงคล	1	11	375	1	15	403
2. ห้วยโจด	1	10	259	1	15	286
3. โนนสวรรค์	1	10	201	1	15	228
4. บ้านก้าน	1	10	205	1	15	232
5. กุดหานสามัคคี	1	12	336	1	15	365
6. โนนทรายทอง	1	5	163	1	15	185
7. โคกปากงู	1	20	409	1	15	446
8. หนองบัวเงิน	1	7	108	1	15	132
9. วังหินชา	1	12	290	1	15	319
10. ต่างแคน	1	10	198		15	224
11. ยุงทองวิทยา	1	5	90	1	15	112
รวม	11	112	2634	10	165	2932

ผลการดำเนินงานโครงการด้วยรักและห่วงใยในโรงเรียน ปีการศึกษา 2540 ด้านสุขภาพ
อนามัย ดังนี้

จากจำนวนโรงเรียน 11 โรงเรียน และนักเรียนทั้งสิ้น 2,634 คน

1) นักเรียนที่ได้รับการดูแลและเฝ้าระวังโรคขาดสารไอโอดีน จำนวน 2,634 คน

คิดเป็นร้อยละ 100

- 2) นักเรียนที่เป็นโรคขาดสารไอโอดีน จำนวน 60 คน ร้อยละ 2.36
- 3) นักเรียนที่ได้รับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณค่าทางโภชนาการ จำนวน 2,112 คน ร้อยละ 80.18
- 4) นักเรียนที่ได้รับการบริการด้านทันตสุขภาพ จำนวน 2,634 คน ร้อยละ 100
- 5) นักเรียนที่มีภาวะทุพโภชนาการ จำนวน 219 คน คิดเป็นร้อยละ 8.31
- 6) นักเรียนที่เป็นโรคในช่องปาก จำนวน 306 คน คิดเป็นร้อยละ 11.31

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบภาวะการเจริญเติบโตของนักเรียนโรงเรียนโครงการด้วยรักและห่วงใย ระหว่างปีการศึกษา 2536, 2537, และ 2540

ปีการศึกษา	จำนวนนักเรียน ทั้งหมด	จำนวนนักเรียน ที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์	ร้อยละที่น้ำหนัก ต่ำกว่าเกณฑ์
2536	2443	120	4.91
2537	2431	381	15.68
2540	2634	219	8.31

แหล่งที่มา : สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู, 2541

2.5 หลักสูตรประถมศึกษา มุทิตการาช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

2.5.1 หลักการ

หลักสูตรศึกษามีหลักการสำคัญดังนี้

- 1) เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อวางชน
- 2) เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต
- 3) เป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างเอกภาพของชาติ โดยมีเป้าหมายหลักร่วมกันที่ให้ห้องเรียนมีโอกาสพัฒนาหลักสูตรบางส่วนให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการได้

2.5.2 จุดหมาย

การศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาพื้นฐานที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้พร้อมที่จะหาประโยชน์ให้กับสังคม ตามบทบาทและหน้าที่ของตน ในฐานะของพลเมืองที่ดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิตทันต่อการเปลี่ยนแปลงมีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ทำงานเป็นและครองชีวิตอย่างสงบสุข

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้จะต้องมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ ดังต่อไปนี้

- 1) มีทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้ คงสภาพอ่านออกเขียนได้ และคิดคำนวณได้
- 2) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง ธรรมชาติแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงของสังคม
- 3) สามารถปฏิบัติตนในการรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองและครอบครัว
- 4) สามารถวิเคราะห์สาเหตุและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง และครอบครัวได้อย่างมีเหตุผลด้วยทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์
- 5) มีความภูมิใจในความเป็นคนไทย มีนิสัยไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบผู้อื่น และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
- 6) มีนิสัยรักการอ่านและใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ
- 7) มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการทำงาน มีนิสัยรักการทำงาน และสามารถจะทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
- 8) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในและชุมชน สามารถปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ ในฐานะสมาชิกที่ดีของบ้านและชุมชน ตลอดจนอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปะวัฒนธรรมในชุมชนรอบ ๆ ด้าน

2.5.3 โครงสร้าง

มวลประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มี 5 กลุ่ม ดังนี้

- กลุ่มที่ 1 กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ประกอบด้วยภาษาไทย และคณิตศาสตร์
- กลุ่มที่ 2 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตว่าด้วยกระบวนการแก้ไขปัญหาของชีวิตและสังคม โดยเน้นทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อความดำรงอยู่ และการดำเนินชีวิตที่ดี

กลุ่มที่ 3 กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ว่าด้วยกิจกรรมที่เกี่ยวกับการสร้างเสริมนิสัย ค่านิยม เจตคติ และพฤติกรรม เพื่อนำไปสู่การมีบุคลิกภาพที่ดี

กลุ่มที่ 4 กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ว่าด้วยประสบการณ์ทั่วไปในการทำงานและความรู้พื้นฐานในการประกอบอาชีพ

กลุ่มที่ 5 กลุ่มประสบการณ์พิเศษ ว่าด้วยกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียน

สำหรับกลุ่มประสบการณ์พิเศษในชั้น ป.5-6 โรงเรียนอาจเลือกจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะในกลุ่มประสบการณ์ทั้ง 4 หรือเลือกจัดกิจกรรมอื่น ๆ ตามความสนใจของผู้เรียน เช่น ภาษาอังกฤษเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน ทั้งนี้อาจเลือกจัดหลาย ๆ กิจกรรมก็ได้

2.5.4 เวลาเรียน

ตลอดหลักสูตรประถมศึกษาใช้เวลาเรียนประมาณ 6 ปี แต่ละปีการศึกษาควรมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 40 สัปดาห์ ในหนึ่งสัปดาห์ต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 25 ชั่วโมง หรือ 75 คาบ ซึ่งกำหนดให้คาบละ 20 นาที ทั้งนี้เมื่อรวมแล้วต้องไม่ต่ำกว่า 200 วัน และไม่ต่ำกว่า 1,000 ชั่วโมง และสำหรับชั้น ป. 5-6 นั้น ให้เพิ่มเวลาในการจัดกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียนในกลุ่มประสบการณ์พิเศษอีกไม่ต่ำกว่า 200 ชั่วโมง

หมายเหตุ เวลาเรียนคาบละ 20 นาที คิดเป็นชั่วโมงละ 3 คาบ

2.5.5 แนวดำเนินการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายข้างต้นจึงกำหนดแนวดำเนินการไว้ดังนี้

- 1) จัดการเรียนการสอน ให้ยึดหยุ่นตามเหตุการณ์และสภาพท้องถิ่นโดยให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน ในส่วนที่เกี่ยวกับท้องถิ่นตามความเหมาะสม
- 2) จัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้สอดคล้องกับความสนใจ และสภาพชีวิตจริงของผู้เรียน ให้โอกาสเท่าเทียมกันในการพัฒนาตนเองตามความสามารถ
- 3) จัดการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงหรือการบูรณาการทั้งภายในกลุ่มประสบการณ์ และระหว่างกลุ่มประสบการณ์ให้มากที่สุด

- 4) จัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล และสร้างสรรค์ และกระบวนการกลุ่ม
- 5) จัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงให้มากที่สุด และเน้นให้เกิดความคิดรวบยอดในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ
- 6) จัดให้มีการศึกษา ติดตามและแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
- 7) ให้สอดคล้องการอบรมด้านจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ
- 8) ในการเสริมสร้างค่านิยมที่ระบุไว้ในจุดหมายต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ฯลฯ ควบคู่ไปด้วย
- 9) จัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการปฏิบัติจริง

2.5.6 การวัดผล การประเมินผล และการติดตามผล

การวัดผลและการประเมินผล ตลอดจนการติดตามผลเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และการจัดให้ผู้เรียนได้เลื่อนชั้นระหว่างปีหรือปลายปีตามความสามารถของผู้เรียนให้เป็นหน้าที่ของ ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนทดสอบเป็นระยะ และหรือทดสอบเมื่อจบแต่ละบทเรียนตามลักษณะ การจัดประสบการณ์และเนื้อหาวิชา ทั้งนี้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการ ประเมินผลการศึกษา

อนึ่ง สำหรับกลุ่มประสบการณ์พิเศษ จะนำมาเป็นเกณฑ์การตัดสินผลการเรียนแต่เป็น การวัดผลและประเมินผลเพื่อดูความก้าวหน้าจากการทำกิจกรรม (กรมวิชาการ, กระทรวง ศึกษาธิการ, 2533)

2.6 แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535

ได้ใช้เป็นแนวทางหลักสำหรับการจัดการศึกษา ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องและสนับสนุนการ ดำเนินงานโครงการด้วยรักและห่วงใย คือ หลักการและความมุ่งหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งได้กำหนดไว้ดังนี้

หลักการ

การจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ มีหลักการที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

- 1) การสร้างความเจริญงอกงามทางปัญญาความคิด จิตใจ และคุณธรรมของบุคคลเป็นสิ่งที่จำเป็นและเป็นเป้าหมายสำคัญเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลระหว่างความเจริญทางจิตใจกับความเจริญทางวัตถุความเติบโตทางเศรษฐกิจ
- 2) ในฐานะที่มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และจะต้องดำรงอยู่กับธรรมชาติอย่างกลมกลืนและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มนุษย์ต้องตระหนักถึงการใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม
- 3) การก้าวทันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการสมัยใหม่ และการรับวัฒนธรรมจากต่างประเทศ หรือจากภายนอกชุมชนจะต้องประสานควบคู่ไปกับความเข้าใจ และความตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญา ภาษาและวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น และของสังคมไทย เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
- 4) ความสมดุลระหว่างการพึ่งพาอาศัยกันกับการพึ่งตนเอง เป็นหลักการพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการประสานความร่วมมือร่วมใจกันทั้งในระดับบุคคล ท้องถิ่น และประเทศเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน อันจะช่วยส่งเสริมบทบาทของประเทศไทยให้โดดเด่นขึ้นในประชาคมโลก

ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา

การศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีสันติสุข และสามารถเกื้อกูลหนุนการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในทุกด้านของประเทศ โดยนัยดังกล่าวความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา จึงเน้นการพัฒนาบุคคล 4 ด้าน อย่างสมดุล และกลมกลืนกันคือ

- 1) ด้านปัญญา บุคคลที่ได้รับการศึกษาพึงเป็นผู้มีปัญญาคือ รู้จักเหตุผล รู้จักแยกแยะ ผิดชอบ ชั่วดี คุณและโทษ สิ่งที่ควรกระทำและไม่ควรกระทำบนพื้นฐานของความจริง รู้จักแก้ไข ปัญหาได้อย่างฉลาด และรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และหลากหลาย มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และใฝ่เรียนรู้เพื่อความก้าวหน้าทางความรู้ และวิทยาการต่าง ๆ รู้คุณค่าของภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของสังคมไทย และรู้จักเลือกรับวิทยาการและวัฒนธรรมจากภายนอก

2) ด้านจิตใจ บุคคลที่ได้รับการศึกษา มีรู้จักฝึกฝนจิตใจของตนให้มีความเจริญงอกงามทางคุณธรรม ได้แก่ มีความละเอียดต่อการกระทำผิด รู้จักควบคุมตนเองให้ประพฤติตามกรอบความถูกต้องที่ดำรงมีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ รู้จักพอใจ มีสมาธิ มีความอดทนหนักแน่น อันจะเกิดเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ การงานและการดำรงชีพ

3) ด้านร่างกาย บุคคลที่ได้รับการศึกษาต้องมีร่างกายที่เจริญเติบโตเหมาะสมกับวัย รู้จักดูแลสุขภาพอนามัยของร่างกายทั้งของตนเองและสมาชิกในครอบครัว และสามารถพัฒนาสมรรถภาพของร่างกายให้เหมาะสมกับการงานและอาชีพ

4) ด้านสังคม บุคคลที่ได้รับการศึกษาพึงมีพฤติกรรมทางสังคมที่ดีงาม ทั้งในการทำงานและการอยู่ร่วมกันในครอบครัว องค์กรและสังคม โดยรู้จักการช่วยเหลือเกื้อกูลประโยชน์แก่กันและกันโดยไม่เห็นแก่ตัว มีความสามารถและทักษะในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น สามารถใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสมรวมทั้งสามารถใช้ภาษาต่างประเทศ เพื่อการติดต่อสื่อสารกับนานาประเทศได้ สามารถธำรงรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมที่ดีงามของไทยตระหนักและปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบที่มีต่อผู้อื่น ต่อสังคม และต่อมวลมนุษยชาติ มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาและสร้างสรรค์สังคมให้มีสันติสุข รู้จักเคารพในสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่นตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีตลอดจนร่วมส่งเสริมบทบาทของประเทศ ประชาคมโลกในทางที่เหมาะสม

2.7 แนวทางการดำเนินโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน

1) การวางแผนผังของโรงเรียนควรมีแผนผังของโรงเรียนกำหนดสถานที่ต่าง ๆ ไว้เพื่อเป็นเป้าหมายในการทำงานส่วนหนึ่ง เช่น อาคาร สนามเด็กเล่น ถนน แปลงผัก ผีเสื้อไร่ สวนผลไม้ คอกสัตว์เลี้ยง ปอเลี้ยงปลา คอกปุ๋ยหมัก เป็นต้น

2) การวางแผนการปลูกพืชควรมีการวางแผนการปลูกพืชว่าควรจะปลูกพืชชนิดใด จำนวนเท่าไร และเมื่อไร เพื่อจะให้มีความผลผลิตเก็บไปทำอาหารได้ทุกวันในปริมาณที่เพียงพอ หรือไม่มากเกินไป ควรมีการแบ่งพื้นที่ส่วนหนึ่งปลูกพืชประเภทที่ให้ผลผลิตต่อเนื่องกันนาน ๆ เช่น มะละกอ แคน พักหวาน ตำลึง พัก แพง น้ำเต้า และมะเขือ เป็นต้น และอีกพื้นที่ส่วนหนึ่งปลูกผักแบบหมุนเวียน เพื่อที่สามารถเก็บผลผลิตได้ทุกวัน

3) การปลูกไม้ผลควรมีบริเวณปลูกต้นไม้ผล หรือบนพื้นที่ว่างและตามข้างถนน ไม้ผลเมื่อโตแล้วไม่ต้องดูแลรักษามาก นอกจากจะได้ผลเป็นอาหารแล้วยังได้ร่มเงา การปลูกพืชถ้ามีจำนวนมากอาจจะจัดให้มีผู้ปกครองมาร่วมปลูกในวันสำคัญ ๆ เช่น วันปลูกต้นไม้แห่งชาติ เป็นต้น ควรมีการเตรียมหลุมปลูกให้ดี ขุดหลุมให้กว้างใส่ปุ๋ยอินทรีย์ เมื่อปลูกแล้วควรรักษาเศษวัสดุ เช่น ฟางแห้งคลุมดิน และปักหลัก ผูกเชือกกันต้นโยก สำหรับพันธุ์ไม้ผลอาจจะเก็บเมล็ดจากผลไม้ที่บริโภคแล้วเพาะเมล็ดเอาไว้ปลูกต่อไป สามารถจะเปลี่ยนยอดให้ได้พันธุ์ที่ต้องการได้

4) เมล็ดพันธุ์ ปกติทางโครงการฯ จะจัดส่งเมล็ดพันธุ์ให้โรงเรียนปีละ 2 ครั้งคือ ต้นปี และกลางปี ในปริมาณที่มากพอซึ่งสามารถจะแบ่งให้ชาวบ้านได้ ถ้าเหลือพืชบางชนิดอาจจะเก็บเมล็ดพันธุ์ได้เอง หรือหาในท้องถิ่นได้ เช่น ฟัก แฟง บวบ น้ำเต้า มะเขือ เป็นต้น

5) การประกอบอาหาร โดยใช้ผลผลิตพืชผัก และโปรตีนที่ผลิตเอง ควรคำนึงถึงอาหารที่เป็นประโยชน์หาง่ายให้มีปริมาณมากพอที่จะทำกับข้าวแต่ละมื้อละ 1 อย่าง จะไม่เสียเวลามากนัก

6) อาหารประเภทถั่ว ถั่วเป็นอาหารโปรตีนราคาถูก สามารถผลิตได้เอง ในท้องถิ่นเด็กไทยส่วนใหญ่ได้รับสารอาหารโปรตีนน้อย ควรเสริมอาหารเด็กด้วยถั่วเช่นถั่วเหลือง ถั่วแดง ถั่วเขียว เป็นต้น ควรจะมีอาหารถั่วให้เด็กรับประทานเป็นประจำทุกสัปดาห์ยิ่งบ่อยครั้งยิ่งดี หรือถั่วเขียวเป็นถั่วที่ปลูกง่าย ปลูกได้ทั่วไป ทำอาหารง่าย เช่น ถั่วเขียวต้มน้ำตาล เด็กชอบกิน และไม่เปื้อนง่าย ในท้องถิ่นที่ชาวบ้านมีอาชีพปลูกถั่วควรจะรับบริจาคจากชาวบ้านนำมาเก็บไว้เพื่อทำอาหารเลี้ยงเด็กตลอดปีโรงเรียน บางแห่งขาดน้ำในหน้าแล้งในฤดูฝนสามารถปลูกถั่วโดยใช้น้ำฝนแล้วเก็บผลผลิตไว้กินในฤดูแล้งได้

7) ปุ๋ยหมักและปุ๋ยคอกเป็นปุ๋ยธรรมชาติ สามารถทำและหาได้ในท้องถิ่น ควรทำปุ๋ยหมักทุกโรงเรียน เศษพืชแห้งที่จะทิ้งเปล่า ก็นำไปรวมกองไว้แล้วรดน้ำบ้าง ไม้ซากก็ได้ปุ๋ยหมักไว้ใช้และจะเป็นตัวอย่างแก่ราษฎรด้วย

8) เครื่องมือเกษตรควรจะมีที่เก็บให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ดูแลทำความสะอาด มีการซ่อมบำรุงเมื่อชำรุด เครื่องมือบางอย่างสามารถหาได้ในท้องถิ่นหรือดัดแปลงจากวัสดุเหลือใช้ เช่น กระบองน้ำฉน กระบองสี นำมาใช้ตักน้ำรดต้นไม้ได้

9) การซั้่งน้ำหนักและวัดส่วนสูง จะมีการแจกเครื่องชั่งน้ำหนักเด็กไปทุกโรงเรียน เพื่อจะได้ทราบสภาวะทางโภชนาการของเด็กนักเรียน ถ้าเด็กคนไหนการเจริญเติบโตผิดปกติ ควรจะได้รับการดูแลเป็นพิเศษ

10) บัญชีการจ่ายเงินพระราชทาน เงินพระราชทานค่าเครื่องปรุงอาหารควรมีบัญชีรับหรือจ่ายให้เรียบร้อย

11) บันทึกการปฏิบัติงาน ควรบันทึกการดำเนินงานทุกขั้นตอน ตลอดจนปัญหาอุปสรรค และความสำเร็จทั้งการเกษตร และการประกอบอาหาร เพื่อจะได้เป็นข้อมูลในการวางแผนงานต่อไป

12) การประสานความร่วมมือด้วยดีจะทำให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จได้ด้วยดี ควรจะเข้าไปประสานกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง อาทิ คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้ปกครอง เป็นต้น

2.7.1 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) นักเรียนมีสุขภาพดี มีนิสัยขยันหมั่นเพียร รู้จักช่วยเหลือตนเอง
- 2) ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก ผู้ปกครอง ครูร่วมมือกันในการพัฒนาโรงเรียน
- 3) ทำให้ประชาชนในหมู่บ้านได้แบบอย่างที่ดีไปพัฒนาครอบครัวของตนต่อไปได้

2.7.2 ปัจจัยความสำเร็จของโครงการ

- 1) ผู้ดำเนินงานโครงการต้องเข้าใจเป้าหมายอุดมการณ์อย่างลึกซึ้ง
- 2) การประสานงานระหว่างผู้ดำเนินงานให้ือความสำคัญระหว่างส่วนบุคคลอย่างไม่เป็นทางการ
- 3) หลักการดำเนินงานทุกขั้นตอน อาศัยหลักง่าย ๆ ประหยัด และประสานประโยชน์
- 4) ครูทุกคนเป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้โครงการประสบผลสำเร็จ
- 5) ต้องการบันทึกผลการปฏิบัติงานทุกขั้นตอนอย่างสม่ำเสมอตามแบบฟอร์มที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

2.7.3 การมีส่วนร่วมของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

- 1) กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน
 - รวบรวมสถิติต่าง ๆ โครงการ

- รวบรวมความต้องการสนับสนุนด้านอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้
 - ติดต่อประสานงานกับหน่วยที่เกี่ยวข้อง
 - วางแผนและดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนา และขอความช่วยเหลือการพัฒนาบุคคลตามโครงการ
 - ติดตามผลการดำเนินงานและรายงานความก้าวหน้าของโครงการ
- 2) กรมส่งเสริมการเกษตร
- วางแผนการปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นร่วมกับครู
 - แนะนำเทคนิคการทำเกษตร
 - ติดตามผลการดำเนินงาน และรายงานความก้าวหน้าของงาน
- 3) สถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย และหน่วยงานอื่น ๆ
- เป็นวิทยากรฝึกอบรม
 - แนะนำเทคนิคการทำเกษตร
 - รวบรวมข้อมูลและดำเนินงานเพื่อประเมินผลและสรุปผล
 - ติดตามผลการดำเนินงาน และรายงานความก้าวหน้าของงาน
- 4) ชุมชน
- สนับสนุนการทำเกษตรของโรงเรียน
 - สนับสนุนการทำอาหารกลางวัน
 - สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์การทำเกษตร และการทำอาหารกลางวัน
 - ให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในการดำเนินงานของโรงเรียน
- (อรรถชัย นันทวิจิตร, 2536)

2.8 การดำเนินการโครงการอาหารกลางวันของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530) ได้เสนอแนะขั้นตอนเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา ควรดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.8.1 ศึกษาและสำรวจข้อมูล

เป็นขั้นตอนเบื้องต้นของการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ซึ่งโรงเรียนต้องเตรียมข้อมูลให้พร้อม เพื่อช่วยให้ดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับข้อมูลที่โรงเรียนต้องศึกษาสำรวจ มีดังนี้

- 1) บุคลากรที่จะให้ความช่วยเหลือโครงการอาหารกลางวัน ได้แก่ ครู ภารโรง นักเรียน ผู้ปกครอง กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มหนุ่มสาว กลุ่มยุวเกษตร พระสงฆ์ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน สัตวแพทย์อำเภอ เจ้าหน้าที่กรมประมง เป็นต้น
- 2) งบประมาณในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน โรงเรียนต้องคำนวณงบประมาณที่จะใช้ในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน โดยพิจารณาว่าจะซื้อวัสดุ เป็นงบประมาณเท่าไร และวัสดุบริโภคที่จะใช้รวมเป็นงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงานซึ่งได้จาก
 - (1) งบประมาณที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาจัดสรรให้
 - (2) ผู้บริจาค จากผู้มีจิตศรัทธา บริษัท ห้างร้าน สมาคม ชมรมต่าง ๆ เป็นต้น
 - (3) โรงเรียนจัดหาเอง โดยการจัดชุมนุมศิษย์เก่า การจัดงานประจำปี จัดงานวันปิดภาคเรียน เป็นต้น
- 3) วัสดุอุปกรณ์การครัว การเกษตร และเครื่องใช้ที่จำเป็นต่าง ๆ ซึ่งโรงเรียนต้องสำรวจวัสดุเหล่านี้ที่โรงเรียนมีอยู่แล้ว และส่วนที่โรงเรียนต้องการซื้อเพิ่ม เพื่อใช้เตรียมผลผลิตการประกอบและปรุงอาหาร
- 4) สถานที่ที่ประกอบอาหาร ที่สำหรับให้นักเรียนนั่งรับประทานอาหารร่วมกัน ตลอดจนบริเวณที่จะทำการเกษตร เพื่อสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน
- 5) จำนวนนักเรียนที่รับประทานอาหาร จำแนกเป็นนักเรียนที่เอาอาหารมาจากบ้าน ซื้อจากบริการของโรงเรียน และจำนวนนักเรียนที่ขาดแคลนควรได้รับความช่วยเหลือ
- 6) แหล่งผลิตและสถานที่ที่จะซื้อวัตถุดิบมาประกอบอาหาร

2.8.2 แต่งตั้งคณะกรรมการโครงการอาหารกลางวัน

เมื่อโรงเรียนดำเนินการศึกษา และสำรวจข้อมูลเรียบร้อยแล้ว เพื่อให้การจัดทำอาหารกลางวันได้ผลตามความมุ่งหมาย โรงเรียนควรแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการอาหารกลางวันขึ้น

เพื่อปฏิบัติตามนโยบาย จุดมุ่งหมาย ควบคุม ดูแล ให้ข้อเสนอแนะ และสนับสนุนให้ความช่วยเหลือ
 เพื่อการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันดำเนินการไปอย่างสม่ำเสมอ และมีประสิทธิภาพ
 จึงให้หัวหน้าสถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการอาหารกลางวันประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

1) หัวหน้าสถานศึกษา	ประธานกรรมการ
2) ผู้ช่วยหัวหน้าสถานศึกษา	รองประธานกรรมการ
3) ผู้નાທိုဝ်း	กรรมการ
4) กรรมการศึกษา 1 ใน 3	กรรมการ
5) ผู้ปกครอง	กรรมการ
6) ผู้สนใจอื่น ๆ ในท้องถิ่นที่โรงเรียนเห็นสมควร	กรรมการ
7) ครูที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ครูผู้สอนนิพนธ์การ เกษตร
พลศึกษา การเงิน ฯลฯ	กรรมการ
8) ครูหัวหน้าโครงการ	กรรมการและเลขานุการ

เมื่อโรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการอาหารกลางวันแล้ว ประธานควรนัดประชุม
 กรรมการ เพื่อพิจารณาวางแผนในการจัดการ โดยเฉพาะในเรื่องที่สำคัญ ๆ ซึ่งควรจะให้ที่ประชุม
 ร่วมกันพิจารณาและรับทราบ ดังนี้

- 1) ชี้แจงนโยบายและจุดมุ่งหมายของโครงการอาหารกลางวัน
- 2) เสนอรูปแบบและวิธีดำเนินการที่โรงเรียนสามารถจัดได้โดยการจัดทำกำหนดการสอน
 และแผนการสอนย่อย บูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง
 และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

- 3) ชี้แจงการควบคุมเกี่ยวกับการเงิน
- 4) กำหนดแนวทางการประเมินผล
- 5) เรื่องอื่น ๆ ที่เป็นประเด็นปัญหาเฉพาะท้องถิ่น

จัดให้มีการประชุมผู้ปกครอง ครู นักเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นการชี้แจงให้ทุกฝ่ายได้เห็น
 ความสำคัญของการจัดโครงการอาหารกลางวัน จุดมุ่งหมายและขอความร่วมมือจากกลุ่มบุคคลอาชีพ
 ต่าง ๆ สนับสนุนด้านทุน วัสดุการครัว วัสดุการเกษตร วัสดุดิบ และแรงงานในการประกอบอาหาร
 กลางวัน เพื่อให้โครงการอาหารกลางวันดำเนินการไปด้วย ความราบรื่น บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

2.8.3 การดำเนินการตามโครงการอาหารกลางวัน

การดำเนินงานตามโครงการให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียนต้องคำนึงถึงขั้นตอนของกิจกรรมตามลำดับ คือ การเตรียมผลผลิต การเตรียมอาหาร การประกอบอาหาร การรับประทานอาหาร การเก็บและล้าง และการจัดการ การถนอมอาหาร โดยศึกษาสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น และแผนการสอนกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ (แขนงงานบ้านและเกษตร) ชั้น ป.3 - ป.6 เพื่อการบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่ออาหารกลางวันดังกล่าว การดำเนินงานตามโครงการ ควรดำเนินการตามลำดับดังนี้

- 1) การเตรียมผลผลิตการเกษตร โดยวางแผนให้น้ำเรียนแต่ละชั้นเรียนปลูกพืชที่มีอายุการเจริญเติบโตต่างกัน เพื่อให้ได้ผลผลิตมาใช้ในโครงการอาหารกลางวันตลอดปี
- 2) การเตรียมสถานที่ ได้แก่ โรงอาหาร ห้องครัว ที่นั่งรับประทานอาหาร ที่จ่ายอาหาร อุปกรณ์และเครื่องมือที่จำเป็นอื่น ๆ โรงเรียน ควรจัดเตรียมให้พร้อมก่อนการดำเนินการตามโครงการ
- 3) การสำรวจปริมาณผู้รับบริการ ได้แก่ ครู และนักเรียนที่จะรับประทานอาหารเช้าเป็นรายเดือน รายวัน เพื่อจะได้จัดเตรียมอาหารได้เพียงพอกับความต้องการของผู้รับบริการในแต่ละวัน
- 4) การกำหนดรายการอาหารประจำวัน ควรคำนึงถึงวัตถุดิบที่เป็นผลผลิตของโรงเรียนเป็นลำดับแรก
- 5) การเตรียมวัตถุดิบ ครูและนักเรียนที่จะรับประทานอาหารกลางวัน และเลือกซื้ออาหารที่มีราคาถูก แต่ให้คุณค่าทางโภชนาการสูงตามประมาณการ เพื่อนำมาประกอบอาหารและจัดทำบัญชีรับ-จ่ายด้วยความซื่อสัตย์
- 6) การปฏิบัติจริง โรงเรียนควรจัดตารางสอนในช่วงก่อนพักกลางวัน ให้นักเรียนตั้งแต่ชั้น ป.3 - ป.6 ได้ลงมือปฏิบัติจริง โดยแบ่งกลุ่มนักเรียนสำหรับเตรียมอาหาร ประกอบอาหาร ดูแลการรับประทานอาหาร เก็บและล้าง และการจัดการ โดยหมุนเวียนสลับหน้าที่กันไปในแต่ละวัน
- 7) การบริการอาหาร โรงเรียนขนาดใหญ่และใหญ่มาก ซึ่งมีนักเรียนจำนวนมาก ไม่สะดวกแก่การให้และการรับบริการ ควรทยอยให้นักเรียนมารับบริการอย่างมีระเบียบ เพื่อสะดวกต่อสถานที่และการควบคุมดูแลได้อย่างทั่วถึง
- 8) การทำความสะอาดสถานที่ เครื่องมือ เครื่องใช้ และอุปกรณ์ต่าง ๆ หลังจากการประกอบอาหาร และรับประทานอาหารเช้า นักเรียนต้องเก็บกวาด เช็ดถูสถานที่รับประทาน

อาหารให้สะอาด เรียบร้อย เก็บล้างเช็ดถูเครื่องมือ เครื่องใช้ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้สะอาด และจัดเก็บเข้าที่ให้เรียบร้อย เพื่อให้ช่วงอายุการใช้งานได้ยาวนาน ตลอดจนการสร้างลักษณะนิสัยที่ดีให้แก่นักเรียน

9) การเงิน และการบัญชี เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่การเงินของโรงเรียน

2.8.4 การประเมินผลโครงการ

การประเมินผลโครงการ โรงเรียนควรประเมินผลดังนี้

1) โรงเรียนสามารถบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่ออาหารกลางวันได้หรือไม่ มีปัญหาอย่างไร

2) นักเรียนขาดแคลนได้รับประทานอาหารกลางวันครบทุกคนหรือไม่

3) การเจริญเติบโตของนักเรียนมีพัฒนาการดีขึ้นหรือไม่

4) นักเรียนมีสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหารหรือไม่

5) ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดโครงการอาหารกลางวันหรือไม่

2.8.5 ขั้นตอนการเตรียมอาหารกลางวัน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่ออาหารกลางวันให้ได้ผลดี โดยให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และโรงเรียนนำผลผลิตที่ได้มาประกอบอาหาร ให้นักเรียนได้รับประทานได้อย่างเพียงพอนี้ การดำเนินงานควรมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การเตรียมผลผลิต เป็นขั้นตอนที่ทำเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุดิบที่จะนำไปประกอบอาหาร ในขั้นตอนนี้มีกลุ่มทำงาน และพื้นฐานอาชีพเป็นแกนกลาง และนำกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ มาบูรณาการ เช่น

กลุ่มทักษะภาษาไทย ใช้กิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับการอภิปราย จัดบันทึก รายงานในเรื่องการปลูกพืช

กลุ่มทักษะคณิตศาสตร์ ใช้ความรู้ในเรื่องรูปทรงเรขาคณิต การวัดมาตราต่าง ๆ และการคำนวณพื้นที่ เป็นต้น

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ใช้ความรู้ในเรื่องการเจริญเติบโตของพืชการขยาย และแพร่พันธุ์พืช เพื่อเตรียมนำไปปลูกในแปลง เป็นต้น

กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ฝึกนิสัยให้มีความรับผิดชอบในหน้าที่ ความอดทน และการทำงานกลุ่ม เป็นต้น

ขั้นที่ 2 การเตรียมอาหาร เป็นขั้นตอนในการเตรียมรายการอาหาร โดยคำนึงถึงคุณค่าอาหารตามหลักโภชนาการ และเลือกเตรียมส่วนประกอบให้เหมาะกับจำนวนสมาชิก รวมทั้งการจัดเตรียมภาชนะและสถานที่ เพื่อใช้ในการประกอบอาหาร ซึ่งขั้นตอนนี้มีกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเป็นแกนกลาง และนำกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ มาบูรณาการ เช่น

กลุ่มทักษะคณิตศาสตร์ ใช้ความรู้ในเรื่องการชั่ง ตวง วัด ทำบัญชี เป็นต้น

กลุ่มทักษะภาษาไทย ใช้กิจกรรมการเรียนการสอนในทักษะการเขียน และการจัดบันทึก เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การประกอบอาหาร เป็นขั้นตอนในการประกอบอาหาร ซึ่งกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มการทำงาน และพื้นฐานอาชีพเป็นแกนกลาง และนำกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ มาบูรณาการ เช่น

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ใช้ความรู้ในเรื่องอาหารหลัก 5 หมู่ การประกอบอาหารโดยคำนึงถึงความสะอาด ความปลอดภัย และคุณค่าอาหาร เป็นต้น

ขั้นที่ 4 การรับประทานอาหาร เป็นขั้นตอนในการฝึกความมีระเบียบในการเข้าแถว มารยาทการรับประทานอาหาร การจัดสถานที่สำหรับรับประทานอาหาร สุขนิสัยหลังรับประทานอาหาร ซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

ขั้นที่ 5 การเก็บและล้าง ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนในการทำความสะอาดสถานที่ ภาชนะ ความมีระเบียบ เป็นต้น เน้นกิจกรรมการเรียนการสอน กลุ่มการทำงาน และพื้นฐานอาชีพ และนำกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ มาบูรณาการ เช่น

กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ใช้กิจกรรมการเรียนการสอน ในการจัดการแบ่งกลุ่ม แบ่งงานความรับผิดชอบ ความสามัคคี เป็นต้น

ขั้นที่ 6 การจัดการ ขั้นตอนนี้เป็นการนำความรู้จากกิจกรรมสหกรณ์ในเรื่องการซื้อการขาย การลงบัญชี การคิดต้นทุน กำไร และการแบ่งงานความรับผิดชอบ โดยใช้ขบวนการกลุ่ม ซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ซึ่งเป็นแกนกลางและนำกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ มาบูรณาการ เช่น

กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ใช้ความรู้ในเรื่องการเพาะปลูก เพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิต การเลี้ยงสัตว์ และการนำเข้าสู่กิจกรรมสหกรณ์ เป็นต้น

กลุ่มทักษะคณิตศาสตร์ ใช้ความรู้เรื่องการค้าขาย การคิดต้นทุนการขาย บัญชี เป็นต้น

ขั้นที่ 7 การนอมอาหาร เป็นกิจกรรมที่ปฏิบัติตั้งแต่การประกอบอาหาร การเก็บ และล้าง เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มการงาน และพื้นฐานอาชีพเป็นแกนกลาง และนำกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ มาบูรณาการ เช่น

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ใช้ความรู้ในเรื่องการใช้สารเคมี และสารละลาย ความร้อน เป็นต้น

กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ใช้ความรู้เรื่องความประณีต และศิลปะปฏิบัติ เป็นต้น

กลุ่มทักษะ (คณิตศาสตร์) ใช้ความรู้เรื่องการจัด ตวง คำนวณต้นทุน ราคาจำหน่าย เป็นต้น

เนื่องจากโรงเรียนประถมศึกษาแต่ละแห่ง มีความพร้อมในการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนให้สอดคล้องกับโครงการอาหารกลางวันได้แตกต่างกัน ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของ คณะกรรมการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนที่จะพิจารณาร่วมกัน โดยคำนึงถึง ความเหมาะสมในแต่ละท้องถิ่น

2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วัฒนาพร ตั้งอานวย (2536) ศึกษาเกี่ยวกับการติดตามโรงเรียนประถมศึกษาที่ได้รับ รางวัลการจัดโครงการอาหารกลางวันดีเด่น สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ พบว่า

1) กิจกรรมที่โรงเรียนได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของโครงการอาหารกลางวันโดย นักเรียนมีส่วนร่วมมากที่สุด คือการสร้างสุขนิสัยที่ดี เช่น การฝึกให้นักเรียนรู้จักล้างมือก่อนและ หลังการรับประทานอาหาร การแปรงฟัน การช่วยเหลือโรงเรียนทำความสะอาดสถานที่ กิจกรรม ที่ปฏิบัติได้ในระดับมากคือ ชุมชนเข้ามามีบทบาทช่วยเหลือในด้านแรงงาน วัสดุสิ่งของต่าง ๆ และการบูรณาการกับกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน ส่วนกิจกรรมที่ปฏิบัติได้อยู่ใน ระดับปานกลาง คือ การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์เพื่อสนับสนุนอาหารกลางวันจัดทำอาหารเสริมและ ช่วยเหลือนักเรียนขาดแคลนให้ได้รับประทานอาหารฟรี

2) โรงเรียนส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงการดำเนินการโครงการอาหารกลางวันใน 4 ด้าน คือ (ก) งบประมาณจัดทำได้ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน (ข) การปรับปรุงซ่อมแซมและสร้างเพิ่มเติมด้านอาคารสถานที่ (ค) การเพิ่มแหล่งน้ำดื่มมาใช้โดยการจัดหาอุปกรณ์สำหรับบริการด้านน้ำดื่มมากขึ้น (ง) สุขภาพของนักเรียนดีขึ้น

3) ผู้ปกครองนักเรียนทั้งหมดเห็นด้วยที่โรงเรียนจัดโครงการอาหารกลางวัน เพราะเป็นการดูแลนักเรียนให้มีอาหารกลางวันรับประทานที่ถูกต้องสุขลักษณะอนามัย

4) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 ต้องการให้โรงเรียนจัดทำอาหารกลางวันต่อไป โดยนักเรียนมีส่วนร่วมในการตักแบ่งอาหาร ขาดอุปถัมภ์ ช่วยกิจกรรมด้านบูรณาการการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน

5) ปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน ได้แก่ (ก) การขาดครูที่มีความรู้ด้านโภชนาการ ครูไม่เพียงพอ นอกจากนั้นครูยังมีการเกษียณอายุ (ข) วัสดุอุปกรณ์ โต๊ะ เก้าอี้ สำหรับให้นักเรียนได้นั่งรับประทานอาหารมีไม่เพียงพอ (ค) จำนวนนักเรียนขาดแคลนมีเป็นจำนวนมากช่วยเหลือได้ไม่ทั่วถึง และ (ง) ผลผลิตทางการเกษตรในโรงเรียนที่จะนำมาประกอบอาหาร ปลูกได้บางฤดูกาล

วิรัชชัย ศรีเมือง (2533) จัดทำรายงานวิจัย เรื่อง โครงการความเป็นไปได้ของการจัดตั้งกองทุนเพื่อสร้างผลผลิตสนับสนุนการจัดอาหารกลางวันนักเรียนประถมศึกษา จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ผู้บริหารมีการวางแผน และการจัดการโครงการโดยครูมีส่วนร่วมในการวางแผน การแล้ว ยังต้องการให้กิจกรรมนั้นได้มีส่วนร่วมในการฝึกทักษะพื้นฐานการประกอบอาหารให้นักเรียน ด้วยแต่โรงเรียนไม่ได้เน้นการหารายได้ระหว่างเรียน ทั้งนี้มีปัญหาลหลายประการ ส่วนการคัดเลือกครูผู้รับผิดชอบโครงการ โดยผู้บริหารไม่คำนึงถึงวุฒิแต่จะพิจารณาถึงความสามารถซึ่งสนับสนุนให้มีประสบการณ์ตรงให้มากที่สุด และการประเมินผลโครงการก็มักจะดำเนินการหลังจากดำเนินการเสร็จสิ้นเป็นส่วนใหญ่ ส่วนการจัดกิจกรรมสนับสนุนโครงการมักจะดำเนินการจัดกิจกรรมการเกษตร เพราะสามารถมาเป็นวัตถุดิบประกอบอาหารได้ง่าย โดยเฉพาะกิจกรรมเกษตรไร่นาสวนผสม หาผลผลิตต่อต้านทุนได้มากที่สุด โดยนำมาประกอบอาหารให้แก่ นักเรียน ส่วนใหญ่ 2-3 วัน และมีผลตอบแทนเป็นเมล็ดเงินหรือรูปวัตถุดิบ และความคิดเห็นของผู้บริหารและครู ให้เห็นว่า การจัดตั้งกองทุนอาหารกลางวันทำให้โรงเรียนได้รับผลประโยชน์มากกว่า การจัดตั้งกองทุนในรูปแบบการนำเงินฝากธนาคาร และใช้ดอกเบี้ยทางเดียว และนักเรียนที่ร่วมกิจกรรมการเกษตร

เป็นต้น ผลผลิตทางการเกษตรสามารถนำมาสนับสนุนโครงการอาหารกลางวันได้บางส่วน มี
การประเมินการดำเนินการจากครูผู้รับผิดชอบและผู้บริหารโรงเรียนอยู่เป็นประจำ

นอกจากนี้ยังพบปัญหาในการดำเนินงานเรียงตามลำดับคือ ความล่าช้าของงบประมาณ ครูขาด
ความรู้ และประสบการณ์ บุคลากรน้อยไม่เพียงพอ สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอจำนวนเด็ก

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2525) ในการดำเนินการโครงการ
อาหารกลางวันของ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ แบ่งการดำเนินงานออกเป็น
7 ขั้นตอน ได้แก่ การเตรียมผลผลิต การเตรียมอาหารการปรุงอาหาร การรับประทาน การ
เก็บล้าง การจัดการ การถนอมอาหาร และได้ประเมินการจัดโครงการอาหารกลางวัน ในปี
พ.ศ. 2524 โดยชี้โรงเรียนประถมศึกษา 14 จังหวัด ที่อยู่ในทุกภาค จำนวน 64 โรงเรียน
มีจุดประสงค์เพื่อการตรวจสอบและสรุปปัญหาในการดำเนินงานตลอดจนความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง
เพื่อหาวิธีการป้องกันแก้ไข้ปัญหาและปรับปรุงโครงการต่อไป

ผลการประเมินสรุปได้ว่าโรงเรียนร้อยละ 79 เห็นว่าโครงการช่วยให้นักเรียนที่มีสภาพ
การขาดแคลน มีอาหารกลางวันที่ถูกหลักโภชนาการรับประทานอาหารในราคาถูกร้อยละ 92
เห็นว่าคุณภาพอาหารที่ทางโรงเรียนจัดให้ มีคุณภาพดีกว่าอาหารที่เด็กกลับไปรับประทานอาหาร
ที่บ้านหรือที่เด็กซื้อกินเอง ร้อยละ 69 เห็นว่า โครงการมีผลทำให้สุขภาพของนักเรียนดีขึ้น
ร้อยละ 74 เห็นว่า โครงการช่วยลดอัตราการขาดเรียนของนักเรียน การช่วยเหลือให้นักเรียน
ที่ขาดแคลนยังช่วยได้น้อยมาก เนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องงบประมาณ การให้นักเรียนรับประทาน
อาหารฟรี โดยการให้ทำงานแลกเปลี่ยน ยังมีนักเรียนจำนวนมากที่ไม่ยอมรับความช่วยเหลือ
เนื่องจากความอาย มีปัญหาในการดำเนินงานโครงการ 3 อันดับแรก คือ อดิษฐ์ แก้วสำหรับ
นั่งรับประทานอาหารยังไม่เพียงพอ อาหารดิบมีราคาแพง และขาดที่เก็บภาชนะ ส่วนข้อเสนอแนะ
ในการปรับปรุงโครงการให้ใช้การประชาสัมพันธ์ ขอความร่วมมือกับชุมชนและรัฐอาจช่วยเหลือ
โดยการกำหนดเกณฑ์ให้จ่ายเงินอุดหนุนเป็นช่วงเวลา เพื่อแก้ปัญหาเงินทุนหมุนเวียนลดลงไป

นวลสมร ชมะสุนทร (2531) ศึกษาสภาพและปัญหาในการจัดโครงการอาหารกลางวัน
ของโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 11 โดยการสอบถามจากผู้บริหารโรงเรียน
พบว่า โรงเรียนประถมศึกษา ร้อยละ 77.5 จัดบริการโครงการอาหารกลางวันให้แก่นักเรียน
โดยกิจกรรมที่มีการปฏิบัติมากที่สุดคือ การวางแผนและการดำเนินการโครงการ ระดับค่าเฉลี่ย
3.01 ซึ่งโรงเรียนในโครงการที่มีนักเรียนมีภาวะโภชนาการบรรลุเป้าหมาย (ร้อยละ 90

เกี่ยวกับโครงการ ก็ให้ความเห็นว่าการทำกิจกรรมการเกษตรให้ประโยชน์ต่อนักเรียน โดยความ
สมัครใจและสามารถนำไปปฏิบัติได้

วีระชัย ศรีเมือง (2533) จัดทำรายงานผลการวิเคราะห์การเลี้ยงสัตว์ที่นิยมบริโภค
ในท้องถิ่นเพื่ออาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ พบว่า โรงเรียนเลือกเลี้ยงไก่
พื้นเมืองเพื่ออาหารกลางวันมากที่สุด คือร้อยละ 26.68 ส่วนการเลี้ยงปลาในโรงเรียนมักนิยม
เลี้ยงปลากินพืชคือร้อยละ 6.48 อยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยเฉพาะการเลี้ยงปลาดุกยักษ์ เนื่องจาก
ต้องลงทุนสูง ให้ผลผลิตต่อโครงการในระดับต่ำ ไม่เหมาะสำหรับการสนับสนุนให้โรงเรียนเลี้ยง
เพื่ออาหารกลางวัน

เจษฎา บัณฑิตสุวรรณ (2537) ได้ประเมินผลโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน
ประถมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า การ
ดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ปัญหาที่สำคัญได้แก่ การเพิ่มภาระงาน
ของครู การลงทุนสูง และขาดงบประมาณ ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอแนะว่าในการจัดโครงการ
อาหารกลางวันควรมีการวางแผนที่ดี และจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

บุญเลิศ เสนิงวงศ์ ณ อยุธยา (2527) ทำการวิจัยเรื่องการจัดโครงการอาหารกลางวัน
ในโรงเรียนประถมศึกษา เขตการศึกษา 1 ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีวัสดุอุปกรณ์
เครื่องมือ เครื่องใช้ ภาชนะใส่อาหารไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน ขาดสถานที่เก็บอาหารสด
และโรงเรียนส่วนใหญ่มีพื้นที่ทำการเกษตร แต่ไม่ได้ใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ ส่วนปัญหาในการ
ดำเนินการโครงการอาหารกลางวัน พบว่า โรงเรียนมีปัญหาภายในเรื่องสถานที่ งบประมาณ
ระยะทางและด้านอื่น ๆ เช่น การเกษตร ส่วนนอกนั้นเป็นปัญหาในระดับน้อย

ชานาญ แสงจันทร์ (2533) ศึกษาการจัดกิจกรรมเกษตรเพื่อสนับสนุนโครงการอาหาร
กลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง พบว่า โรงเรียน
ที่สามารถจัดกิจกรรมเกษตรเพื่อสนับสนุนโครงการอาหารกลางวันตั้งอยู่กลางชุมชนการคมนาคม
สะดวก อาชีพหลักของผู้ปกครองนักเรียนส่วนมากทำนาทำไร่ พื้นที่ทำการเกษตรของโรงเรียน
จำนวนมากเป็นดินร่วนปนทราย แหล่งน้ำใช้ในการเกษตรได้จากน้ำบาดาล และลำห้วย ครูผู้รับ
ผิดชอบมีทั้งครูที่มีวุฒิทางการเกษตร และไม่มีวุฒิทางการเกษตร นักเรียนที่ร่วมกิจกรรมเป็น
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กิจกรรมการปลูกพืชได้แก่ ปลูกพืชผัก
สวนครัว ปลูกไม้ผล ฯลฯ กิจกรรมเลี้ยงสัตว์ เช่น การเลี้ยงไก่พื้นเมือง ไก่ไข่ เลี้ยงปลา

ของนักเรียนทั้งหมด) มีร้อยละ 57.14 และจำนวนนักเรียนปี 2534 ของโรงเรียนในโครงการ ที่มีภาวะทางโภชนาการสูงกว่าเป้าหมาย (ร้อยละ 91.15) และสูงกว่าปี 2533 (ร้อยละ 88.30) ทั้งนี้การดำเนินการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวันแบบครบวงจรมีความสัมพันธ์ทางบวก กับภาวะโภชนาการของนักเรียนที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สายใจ เข้มสุวรรณ (2532) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มี ต่อการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษา จังหวัดสมุทรสงคราม" สรุปความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดโครงการ อาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาว่า

1) ผู้ปกครองส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน เห็น ว่ามีผลดีมากกว่าผลเสีย มองเห็นประโยชน์ของการจัดอาหารกลางวัน เช่น หนูว่า เด็กมีสุขภาพ ดีขึ้น อาหารมีคุณค่าตามหลักโภชนาการ และจำหน่ายในราคาถูก โดยที่ทางโรงเรียนไม่ได้มุ่งหวัง กำไร รวมทั้งมีปริมาณเพียงพอแก่ความต้องการของร่างกาย

2) ผู้ปกครองมีความเห็นว่า โครงการนี้มีประโยชน์ เพราะช่วยให้เด็กนักเรียนมีโอกาส ฝึกกิจกรรมด้านการครัวและการซื้อขาย ช่วยแบ่งเบาภาระของผู้ปกครอง ช่วยนักเรียนที่ขาดแคลนให้มีอาหารกลางวันรับประทาน และยังช่วยปลูกฝังให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ รู้จักทำงาน ร่วมกับผู้อื่น ช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ตลอดจนมีส่วนช่วยแบ่งเบาภาระผู้ปกครองที่มีฐานะ ยากจน

3) ผู้ปกครองมีความยินดีที่โรงเรียนจัดอาหารกลางวันจำหน่าย พร้อมทั้งจะให้ความ ร่วมมือแก่ทางโรงเรียน แต่ผู้ปกครองยังขาดความเข้าใจในการดำเนินงานโครงการอาหาร กลางวันของโรงเรียน เพียงแต่ทราบว่าโครงการนี้เป็นประโยชน์ต่อบุตรหลานของตนเท่านั้น

ผาสุข อุทัย (2533) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการอาหารกลางวัน ในโรงเรียนประถมศึกษา บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินโครงการ อาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ผู้วิจัยใช้วิธีการสำรวจ ข้อมูลเบื้องต้นของโรงเรียนและสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้รับผิดชอบโครงการอาหาร กลางวัน กรรมการศึกษาและผู้ปกครองนักเรียน และสอบถามนักเรียนรวม 312 คน และสังเกต กิจกรรมโครงการอาหารกลางวัน ผลการวิจัยพบว่า

1) กระบวนการจัดกิจกรรมโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนใหญ่มีคณะกรรมการโครงการ มีการประชุมและครูเกี่ยวกับโครงการอาหารกลางวัน 1-5 ครั้งต่อปี แหล่งความรู้เกี่ยวกับวิธีการและหลักการจัดอาหารกลางวัน ครูผู้รับผิดชอบโครงการศึกษาจากคู่มือชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง และมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการแก่ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แหล่งวัตถุดิบในการประกอบอาหารส่วนใหญ่ ใช้ผลผลิตของโรงเรียนและชุมชน งานเกษตรของโรงเรียนที่จะทำได้ มีขี้ผักส่วคร้ว ซึ่งสามารถนำมาใช้ประกอบอาหารเพียงพอบางฤดูกาล ระบบการเงินของโรงเรียนมีการวางแผนการใช้เงิน ในการประกอบอาหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีรูปแบบการจัดอาหารเพิ่มเติมโดยจัดทำทุกวัน

2) ผลการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ในโรงเรียนส่วนใหญ่ นักเรียนสามารถฝึกปฏิบัติจริงได้อย่างสม่ำเสมอ สามารถบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน ได้ครบ 7 ขั้นตอน ภาวะโภชนาการของนักเรียนดีขึ้น ภายหลังจากดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน นักเรียนทุกคนได้รับประทานอาหารที่มีคุณค่าและถูกหลักโภชนาการ มีลักษณะนิสัยเช่น มารยาทในการรับประทานอาหาร ความสะอาด การทำงานเป็นกลุ่ม

ฉวีวรรณ กীরติกร และคณะ (2527) ท้าการวิจัยเรื่อง "การศึกษาภาวะโภชนาการ ความรู้และค่านิยมของผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการอาหารกลางวัน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ" โดยสุ่มตัวอย่างโรงเรียนที่ได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ รวมทั้งสิ้น 16 โรงเรียน ในอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ และใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์และสังเกตการณ์จากผู้บริหาร ครูปฏิบัติการ นักเรียน และผู้ปกครอง นักเรียนรวม 169 คน ผลการวิจัยพบว่า ด้านงบประมาณประสบกับการขาดทุน เนื่องจากราคาอาหารในตลาดไม่คงที่ ด้านบุคลากรครูมีชั่วโมงสอนเต็มที่ ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญของโครงการ ขาดครูที่มีทักษะและประสบการณ์ในทางโภชนาการ นักเรียนมีนิสัยการกินไม่ดี ผู้ปกครองและชุมชนขาดความรู้และยากจน ไม่มีเงินมาซื้ออาหารของโรงเรียนด้านสถานที่ขาดสถานที่ประกอบอาหารและที่รับประทานอาหาร ความรู้และค่านิยมของผู้บริหาร ครูปฏิบัติการ นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารโครงการอาหารกลางวันอยู่ในเกณฑ์ดี

อรทัย นันทวิจิตร (2536) ได้ประเมินการดำเนินงานตามโครงการตามโครงการด้วยรักและห่วงใยของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า

1) โรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในโครงการนี้ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดกลาง มีพื้นที่อยู่ในระหว่าง 10-20 ไร่ เคยได้รับรางวัลการจัดกิจกรรมอาหารกลางวันดีเด่น ร้อยละ 50 ของโรงเรียนมีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรไม่พอใช้ตลอดปี กิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ที่ปฏิบัติมาก ได้แก่ การเลี้ยงปลา และไก่ การปลูกพืชสวนครัวและพืชผักตามฤดูกาลได้ปฏิบัติมากเช่นเดียวกัน

2) ปัญหาในการดำเนินการ ได้แก่ ครูไม่มีเวลาในการปฏิบัติงานเพราะมีการะการสอนมาก โรงเรียนมีความต้องการมากในเรื่องงบประมาณ ส่วนผู้บริหาร ครู และกรรมการศึกษามีความต้องการให้โรงเรียนดำเนินงานตามโครงการต่อไป

3) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อโครงการนี้ พบว่าผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน